

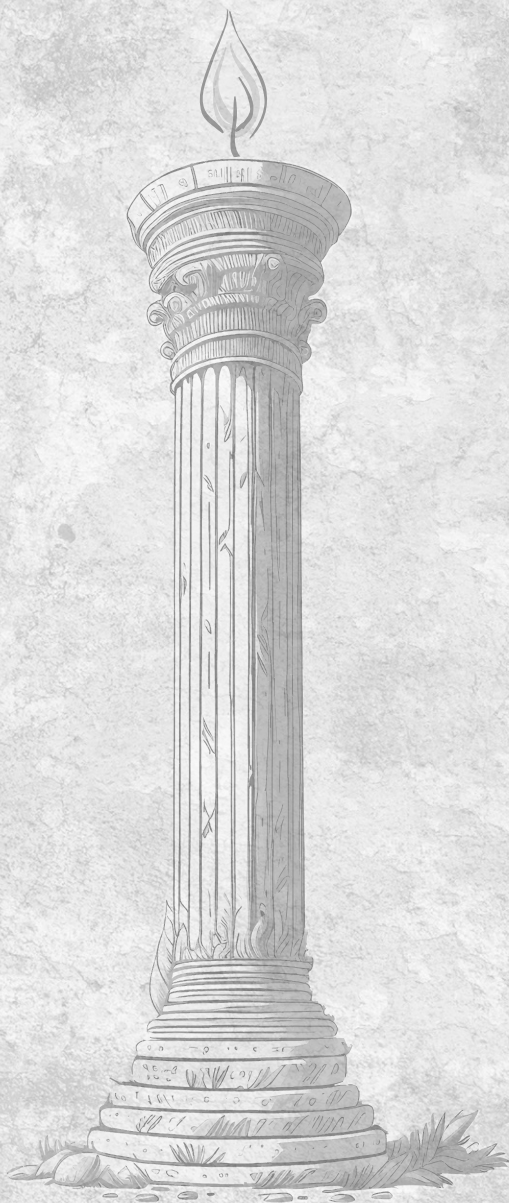
תלמודא

מבית מדרשו

דרבנן יוחנן בן זכאי

חלק א

תלמודא

מבית מדרשו

דרבן יוחנן בן זכאי

חלק א

©

כל הזכויות שמורות למוציא לאור

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע מלשהו, או לשדר בכל דרך או אמצעי ללא אישור מפורש בכתב מהמחבר.

הספר הודפס בישראל תשפ"ד
Printed in Israel 2024

The Max
Family Edition

לכל ענייני הספר, ובפרט לחלוקה לזכות הרבים
לכתי מדרשות ושיבויות הק, ניתן לפנות למחבר

שמעון ואנוני

052.709.0068

ירושלים

ניתן להשיג את הספר להפצה ברחבי תבל,
באופן פרטי או לחנויות,

אצל ד' שמואל קדוים: 0526118842

סדר ועמוד:

ספר יהלום
בית מקצועי למחברי ספרים

050.414.2255

עיצוב גריר ושערים:

אדרת - 050.410.7439

עיצוב כריכה:

נ. רבינו

תלמודא מבית מדרשו דרבנ יוחנן בן זכאי

חלק א

אוצר בלום ומקיף • טירת זהב ויהלומים • חידושים, ביאורים ומערכות • מרגניתן טבין • הארות ואמרות טהורות משובצות ברעיונות מאלפים • מטמונים ופניני קדם יקרים, בוערים כלפידים ונוצצים כברקים • שיחות קודש מרוממי הנפש • פלפולי דאורייתא • סודות ורמזים בפרד"ס התורה, וגילויים שלא שזפתם עין • תילי תילים, מילין חכימין • לקחי מוסר מאלפי בינה והשקפת חיים • טללי חכמה נשגבים, רשפי אש שלהבת • קצות דרכיו ומורשתו לדורות • רום מדרגותיו הקדושות, בערפלי טוהר קדושתו משולבים, לבבות ישראל מלהיבים • מחיו, צדקתו וקדושתו של נשיא ישראל, מלך ביזפיו ובהיכלו

התנא רבנ יוחנן בן זכאי זי"ע"א

ותלמידיו הקדושים זי"ע"א

מהיכלם ומכבשונם בקודש, מבית מדרשם, תורתם והגותם, של מרנ ורבנ קשישאי וקדישי, אדירי ומרביצי התורה, המאורות הגדולים, ראשי גלותא ורישי מתיבתא, המופלאים שבסנהדרין, אבירי הדעת והמחשבה, ומשיפולי גלימתן דחסידי עליון, דמיטמרן גליין להון

נקבין ונאסף ביגיעה רבה ובס"ד מתוך אלפי ספרים וגנונים עתיקי יומין, בעט סופר, על ידי

שמעון ואנונו

Rabbi Shimon Va'anunu

פרקי ושערי התלמודא • חלק א

135 תולדות חייו ופעלו של רבן יוחנן בן זכאי

147 שמו הקדוש של רבן יוחנן בן זכאי

157 שורשו ונשמתו של רבן יוחנן בן זכאי

165 יחוסו של רבן יוחנן בן זכאי

175 חייו והנהגותיו של רבן יוחנן בן זכאי

211 ריב"ז היה יושב בצילו של היכל ודודש

237 גער בהן ריב"ז בדלתות ההיכל

245 תן לי יבנה וחכמיה

293 ריב"ז והחורבן

חלק א • פרקי ושערי התלמודא

מעשה דדיבה אחת 325

בכה ריב"ז ואמר: 'אשריכם ישראל' 349

כשמת בנו של רבן יוחנן בן זכאי 411

חרדתו של ריב"ז מיום הדין הגדול 437

נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק 593

שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם 619

פטירתו של רבן יוחנן בן זכאי 687

משמת ריב"ז בטל זיו חכמה 765

ציונו הקדוש של רבן יוחנן בן זכאי 785

פרקי ושערי התלמודא • חלק ב

23 תקנות שתיקן רבן יוחנן בן זכאי

113 רבן יוחנן בן זכאי נשיא ישראל

131 מובטח אני בזה שמורה הוראה בישראל

137 אמר לבני עלי: לכו ועסקו בתורה

145 אגדתא דרבן יוחנן בן זכאי

163 מוסד ודעת מרבן יוחנן בן זכאי

203 מעשה והביאו לדיב"ז לטעום את התבשיל

213 שבחי רבן יוחנן בן זכאי

249 לא הניח דבר גדול ודבר קטן

283 לא הקדימו אדם שלום ואמרו נכדי בשוק

299 ביאורו של ריב"ז במצות פרה אדומה

333 צדקה וגמ"ח במשנת ריב"ז

חלק ב • פרקי ושערי התלמודא

351 אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך

467 איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם

561 בוא וראה כמה גדול כבוד הבריות

577 מה נשתנה אוזן מכל איברים שבגוף

625 מפני מה החמירה תורה בגנב יותר מגזלן

637 אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר

647 משה רעיא מהימנא ורבן יוחנן בן זכאי

661 רבן יוחנן בן זכאי וחזקיה מלך יהודה

709 רבן יוחנן בן זכאי והלל ושמאי רבותיו

723 רבן יוחנן בן זכאי ורבי חנינא בן דוסא

783 רבן יוחנן בן זכאי ואספסינוס

807 רבן יוחנן בן זכאי והבייתוסים

פרקי ושערי התלמודא • חלק ג

25

רבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו

53

חמישה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי

143

תלמידו רבי יהושע בן חנניה

185

תלמידו רבי יוסי הכהן

201

תלמידו רבי שמעון בן נתנאל

223

תלמידו רבי אלעזר בן ערך

239

פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה מרכבה

267

רבי אלעזר בן ערך איעקר תלמודיה

455

רבי אליעזר בן הורקנוס - רבי אליעזר הגדול

511

ד"א לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם

537

גדלותו וקדושתו של רבי אליעזר בן הורקנוס

חלק ג • פרקי ושערי התלמודא

549 דרכו ומסירותו לתורה של רבי אליעזר הגדול

585 בור סוד שאינו מאבד טיפה

615 מעשה בתנורו של עכנאי

657 משה רבינו ורבי אליעזר הגדול

671 ראובן בן יעקב ורבי אליעזר הגדול

693 רבי אליעזר בן הורקנוס ורבי אלעזר בן ערך

731 רבי אליעזר הגדול ותלמידיו

745 רבי אליעזר תנא דפרה

767 כשהלה רבי אליעזר

795 אמרו לו תלמידיו: 'למדנו אורחות חיים'

מפתח נישאים מפורט

• חלק א •

35.....בשערי פתחא דתלמודא

53.....שמות רבותינו דתנו בתלמודא

135.....תולדות חייו ופעלו של רבן יוחנן בן זכאי

חייו ופעלו של רבן יוחנן בן זכאי

147.....שמו הקדוש של רבן יוחנן בן זכאי

רבן יוחנן נשיא ישראל ㊦ נקרא 'רבן' על שם העתיד ㊦ מסתמא תלמיד
 חכם זכאי בדינו ㊦ יש 'בן זכאי' תנא ויש 'בן זכאי' אמורא ㊦ 'בן זכאי'
 הוא שם התואר ולא שם אביו ㊦ הקשר בין משה רבינו לריב"ז ㊦
 ישיבת ריב"ז בסנהדרין של נפשות ㊦ שמו של ריב"ז נקרא על ידי
 אליהו הנביא ㊦ בני מלכים

157.....שורשו ונשמתו של רבן יוחנן בן זכאי

אביו היה גלגול של ריב"ז ㊦ ריב"ז היה משורש נשמתו של חזקיהו
 המלך ㊦ נשמת ריב"ז היתה נשמת חזקיהו המלך ㊦ הקב"ה שולח
 נשמות לתקן את הדור והן אינן חוטאות ㊦ נשמת ריב"ז משורש דוד
 המלך וראוי לנשיאות ㊦ ריב"ז המשיך את חזקיהו במלוכה ובתורה
 ㊦ רבי חיים צאנזר מברוד משורש נשמתו של ריב"ז

מפתח נושאים מפורט

יחוסו של רבן יוחנן בן זכאי 165

האם רבי זכאי הוא אביו של רבן יוחנן? א) ריב"ז היה כהן גדול
א) ריב"ז עשה פרה אדומה א) היתה פרה אדומה בזמן ריב"ז
א) היה מזרע חזקיהו לא היה כהן א) שיטות הראשונים א) ריב"ז
היה כהן או לא

חייו והנהגותיו של רבן יוחנן בן זכאי 175

מידת חסידות של ריב"ז א) ריב"ז היה ראש הסנהדרין א) שנותיו של
ריב"ז א) כשהיה קטן גם עסק בפרקמטיא א) ריב"ז לא נתחייב בצער
של ירידת הגשמים א) שנות פעלו של ריב"ז א) שלשת התקופות בחייו
של ריב"ז א) טעימת הכהן א) תאדיו של ריב"ז א) מנהיג העולם צריך
להיות בקי בהוויות העולם א) ריב"ז ראה ברוח הקודש כי גם בגולה
ימצאו בעמו חכמים גדולים א) ימותיו של אדם נמנים מיום שהתחיל
ללמוד א) שלשת תאדיו של ריב"ז א) לא כל מי שלומד אצל רב ראוי
לקרותו תלמיד א) ישיבת ריב"ז בסנהדרין א) יחס של תלמיד לרב א)
מתי עסק ריב"ז בפרקמטיא א) ריב"ז נדבק במידותיו של הקב"ה א)
תיאור התקופה שבה חי ריב"ז א) אמונתו של ריב"ז בהשם יתברך א)
תקנות ריב"ז

ריב"ז היה יושב בצילו של היכל ודורש 211

האם דופן בית הכנסת יכולה לשמש בדופן לסוכה? א) איך היה מותר
לציבור השומעים להנות מצילו של ההיכל? א) ביסוד דין מעילה א)
הוא משום גזל או הנאה מהקדש? א) מתי שייכת מעילה אף שלא כדרך

מפרתח נושאים מפורט

הנאתה? ׀ ביסוד דין הנאה מהצל ׀ אם מותר להתפלל במקום שיש צל של בית עבודה זרה? ׀ עיתוי דרשת ריב"ז בצילו של היכל ׀ בענין אכילה שלא בדרך הנאתו ׀ בענין הנאת הגוף בהדי מצוה אם הותר רק באיסורים דרבנן? ׀ הרי צילו של היכל אין בו ממש ואיך שייך בזה מעילה? ׀ הרחבה בענין מעילה בכותל ההיכל ובמחבר לקרקע

גער בהן ריב"ז בדלתות ההיכל.....237

כשרואים את העונש בעינים התביעה גדולה יותר ׀ הסימן מספיק שיהיה סמוך לחורבן ממש ׀ השערים של בית המקדש לא נשרפו ׀ ריב"ז גער בדלתות ההיכל שלא השמיעו הסימן לזמן קריאת שמע ׀ ריב"ז דאג למעט הקטרוג מישראל ׀ ריב"ז גער במקדש שנשלט בידי פושעי ישראל

תן לי יבנה וחכמיה.....245

מה דאח רבן יוחנן לבקש דווקא את יבנה וחכמיה? ׀ המסר של רבן יוחנן בן זכאי לקיסר - ביבנה שולטים החכמים ולא הבריונים! ׀ מה משותף לכל הבקשות שביקש רבן יוחנן מהקיסר? ׀ יסוד כל הבקשות של רבן יוחנן מהקיסר - "כי לא תשכח מפי זרעו" ׀ מה הסתתר בבקשת רבן יוחנן מהקיסר לשלוח דופא לרבי צדוק? ׀ גם בזמן שהסנהדרין ישבה ביבנה, גמר הדין היה רק בבית הדין שבירושלים! ׀ אילו היה יודע אספסיאנוס מה מסתתר בבקשת רבן יוחנן, הוא לא היה נותן לו את יבנה וחכמיה! ׀ רבן יוחנן ביקש דווקא את יבנה וחכמיה כדי שמשם תחזור עטרה ליושנה לכל כלל ישראל! ׀ בקשת רבן יוחנן - שגם בזמן הגלות יהיו לישראל רועים נאמנים ׀ כח הקיום של עם

מפתח נושאים מפורט

ישראל בכל הגלויות - חכמי התורה והשיבות הקדושות! ¶ יבנה וחכמיה' - עמוד השדרה לקיום התורה בכל הדורות ¶ מה באמת כוונת רבנותינו באמרם בכרם ביבנה 'עתידה תורה שתשתכח מישראל'? ¶ 'אסותיה דרבי צדוק' - צורך הכלל כדי שיראו דוגמא הממשיכה את מסורת הדורות ¶ 'יבנה וחכמיה' - הנצחיות שבכוחה להעמיד את כלל ישראל במשך הגלויות ¶ חזקיהו מלך בא לומר לרבי"ז שצדק בבקשתו את יבנה וחכמיה ¶ 'לשבקינהו הדא זימנא' גם אם נהיה תחת שלטון הבריונים! ¶ כח הקיום של כלל ישראל בין האומות - משכן התורה המלווה אותנו תמיד ¶ בקשת רבן יוחנן מהקיסר - גם את יבנה בקדושתה וגם את חכמיה ¶ חזקיהו מלך יהודה יוביח שצדקתי בהחלטתי להציל את יבנה וחכמיה ¶ למה באמת לא ביקש רבן יוחנן מהקיסר שיבטל את הגזרה, ומה היה בכוחו לעשות? ¶ הראיה למרחוק שהסתתרה בבקשות רבן יוחנן מהקיסר ¶ גם בשעות שבהם כלל ישראל בסכנה אל תשכחו את צרת היחיד ¶ המשותף לרבן יוחנן ולחזקיהו מלך יהודה: 'לא אזלינן בתר רובא' ¶ בקשת יבנה וחכמיה היא צורך יותר מבקשת המשך קיום בית המקדש ¶ מכח בקשת 'יבנה וחכמיה' אפשר לחזור ולהפריח את הכל מחדש ¶ הדילמה שליוותה את חזקיהו מלך יהודה ואת רבן יוחנן: הנצחת התורה או גאולת ישראל? ¶ המסר של רבן יוחנן לבריונים: קיום כלל ישראל גם בזמני גלות וחולשה ¶ רק 'יבנה וחכמיה' יכולים להמשיך את השראת השכינה ¶ רבן יוחנן 'עמוד הימיני' שעמד לאורם של ישראל במשך כל הדורות ¶ רבן יוחנן 'נר ישראל' שהצית את הלבבות בכלל ישראל ¶ רק 'אסותא דמסיין ליה לרבי צדוק' יכול להגן על הדור! ¶ עומק כוונת רבן יוחנן בבקשותיו מהקיסר ¶ רבן יוחנן אחז בדרכו של חזקיהו מלך יהודה להביא את הגאולה רק על ידי לימוד התורה ¶ 'יבנה וחכמיה' - הצלת

מפרתח נושאים מפורט

התורה שבעל פה לכל הדורות ובכל העולמות ¶ כוחם של יחידים שיכולים להשפיע על כלל ישראל ¶ על ידי 'יבנה וחכמיה' ניתן להשיב את קדושת המקדש למקומה ¶ מה התכוון רבן יוחנן באומרו 'באיזו דרך מוליכים אותי'? ¶ 'שתי דרכים לפני', לפי שאיני יודע אם באמת זכיתי למידת הענוה ¶ כוונת ריב"ז בהצלת הכרם ביבנה

ריב"ז והחורבן 293

מה דאח רבן יוחנן לעזוב את יבנה ולעבור לירושלים? ¶ למה באמת לא ביקש רבן יוחנן מהקיסר שיבטל את דוע הגזירה? ¶ למה רבן יוחנן בכה לפני פטירתו? ¶ מה היה יותר קשה מחורבן בית המקדש? ¶ כיצד באמת יכלו חכמי הדור למנוע את החורבן? ¶ מה באמת גרם לשנאת האומות וקנאתם בישראל? ¶ 'עת ספור' בחורבן בית המקדש ו'עת רקוד' בלידת הגואל ¶ למה באמת רבן יוחנן לא השיב לשאלת הקיסר? ¶ איך היה אפשר לעכב את החורבן? ¶ כיצד יש בכוחה של גמילות חסדים לכפר במקום קרבן? ¶ מה היא הרפואה שביקש רבן יוחנן מהקיסר עבור רבי צדוק? ¶ המסר של רבן יוחנן לדורות - אל תלכו בעצת הבריונים! ¶ קולות השמחה שהמשיכו ללוות אותנו גם בזמן הגלות ¶ גם כשסוברים אחרת - לא חושבים שגדול הדור טעה! ¶ בית המקדש הוא לא רק מקום שבו מתכפרים עוונותיהם של ישראל! ¶ מצד אחד 'פטיש החוק' ומאידך 'עמוד הימיני' ¶ כשיש שתי דרכים העצה - שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשור ודם! ¶ ככל שעובר הזמן מהחורבן כך גדלה ההכרה וגדל ההספד ¶ כך חזה ירמיה את שלושת הדרכים שבהם ניסו להציל את ירושלים ¶ למה היה כל כך נחוץ לרבן יוחנן לדפאות דווקא את רבי צדוק? ¶ מה טמון

מפרתח נושאים מפורט

ריב"ז מול הקיסר ¶ מעלות ריב"ז הן זיו חכמתו ¶ פרשת גדולתו של ריב"ז ¶ ריב"ז היה נותן ליבו על התלמידים ¶ עיקרי תורה וזיו חכמתו ¶ החכמה - מאין תמצא ¶ זיו הכהונה וזיו החכמה ¶ היינו כיסוי על כיסוי ¶ זיו החכמה היתה נקבת בריב"ז ¶ למד לשונך לומר 'איני יודע' ¶ ריב"ז שלם בכל החוכמות ¶ החכמה היא ה'לוז' של האומה ¶ ריב"ז התאים את החכמה לתלמיד המקבל ¶ כל החוכמות היו מאירות אצל ריב"ז ¶ אין לנו השגה ב'זיו החכמה' של ריב"ז! ¶ משמת ריב"ז לא נמצאה פרנסה ברווח ¶ ריב"ז היה חכם גם במילי דעלמא ¶ לא להרבות בדברים ¶ רבי יוחנן ורבי יוחנן ¶ ריב"ז בסוד עמוד ימיני ¶ זיוה של החכמה ¶ חכמה ברודה בתכלית השלימות ¶ ג' ביאורים ב'זיו החכמה'

785..... ציונו הקדוש של רבן יוחנן בן זכאי

הציון הקדוש בטבריה ¶ מי קבור בטבריה - ריב"ז או רבי יוחנן נפחא? ¶ המסורת שריב"ז קבור בטבריה ¶ מדוע מקום קבורתו של ריב"ז הוא בטבריה? ¶ תיאור ציונו של ריב"ז

791..... מפתח שמות רבותינו

תולדות חייו ופעלו של רבן יוחנן בן זכאי

חייו ופעלו של רבן יוחנן בן זכאי

רבן יוחנן בן זכאי היה אבי הדור באחת התקופות הקשות ביותר לעם ישראל – בעת כיבוש ירושלים וחורבן בית המקדש השני על ידי הרומאים. שנים רבות לפני חורבן הבית היה כבר מראשי הדור, אולם עיקר פעולתו הגדולה הייתה בתקופת החורבן, בהיותו כבר בן למעלה ממאה שנה. בתקופה נוראה זו של חורבן המקדש וירושלים הוא מילא את מקום נשיא הסנהדרין, כונן מרכז חדש לתורה בעיר יבנה, אשר שימש כמרכז חיי העם בארץ ישראל, ועמל להביא תקווה ונחמה לעם השבור והמוכה בפעולותיו ובתקנותיו. מלבד כל זה, היה רבן יוחנן רבם של רוב חכמי התורה בדור שאחרי החורבן, כגון רבי אליעזר, רבי יהושע ורבן גמליאל השני.

עבור כל מעשיו הגדולים (ועומדו במקום הנשיא), זכה להיקרא כתואר "רבן", דבר שלא זכו לו אלא הנשיאים יוצאי ירך הלל הזקן {תולדות תנאים ואמוראים}.

שנותיו המוקדמות

ב'פירוש קדמו'ן על מסכת ברכות {מיוחס לרב סעדיה גאון, ומובא ב'איצר הגאונים', ליקוטי נאנים על מסכת ברכות}, מובאת מסורת, לפיה מתייחס רבן יוחנן בן זכאי לחזקיהו מלך יהודה. לדעת רש"י {שבת לד.}, והרמב"ם {בהקדמה למשנה, לקמן עמוד 485}, היה רבן יוחנן **כהן**, ועשה פרה אדומה בזמן בית שני {תוספתא פרה ד, ה; ספרי פרשת חוקת}, אבל התוספות {מנחות כא:} חולקים וסוברים שלא היה כהן.

רבן יוחנן בן זכאי נולד למעלה ממאה שנה לפני חורבן בית שני, בשלהי מלכות החשמונאים, ובצעירותו תפס הורדוס את המלכות, והרג כל שריד לבית חשמונאי. הורדוס הרג כמעט את כל חכמי התורה {עין בבא בתרא ג – ד.}. אולם לא נגע לרעה בהלל ושמאי – הזוג האחרון מבין ה"זוגות" שהנהיגו את העם – אשר המשיכו בלימוד התורה עם תלמידיהם כמעט בלא מפריע. רבן יוחנן בן זכאי היה תלמידם של הלל ושמאי, והיה החולייה הבאה בשלשלת הארוכה של מקבלי התורה ומוסריה, המתחילה ממושה רבינו, כמפורש במשנה:

תלמודא
מבית מדרשו
דרבן יוחנן
בן זכאי

גער גער ריב"ז בדלתות ההיכל

כשרואים את העונש בעינים התביעה גדולה יותר

תני, ארבעים שנה עד שלא חרב בית המקדש, היה נר מערבי כבה, ולשון של זהורית מאדים, וגורל של שם עולה בשמאל, והיו נועלין דלתות ההיכל מבערב ומשכימין ומוצאין אותן פתוחין. אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, היכל, למה אתה מבליט, יודעין את שסופך ליחרב, שנאמר (זכריה יא ה) "פתח לבטן דלתך ותאכל את בארזך" (ירושלמי יומא פ"ק ג, ב).

אמר לו רבן יוחנן בן זכאי: היכל למה את מבחילטו כו'. כוונת רבי יוחנן בזה לומר, היכל, כיון שיודעים את שסופך ליחרב מה אתה מחדש לנו. דבשלמא אם את לא היינו יודעים שסופך ליחרב, ניחא שהיית פותח דלתך להודיענו שעתיד ליחרב, כדי לעורר לישראל בתשובה, אמנם כיון שיודעים את ועם כל זה אינן שבין מה אתה מחדש כמדובר, למה אתה מבחילטו בראות דבר בפועל למצוא דלתותיך פתוחים, שאתה מכביד עוון ישראל עם זה, שאף על פי שרואים פעולה בחוש הראות ועם כל זה אינן שבין, ונמצא אתה מבחילטו בהכביד עלינו את החטא דבזה אתה מחייבנו עונש כפול.

הגה"ק רבי אליהו הכהן האתמרי

עיר וקדיש מן שמיא נחית, מר קשישא, הגדול בענקים, נחל נובע כמעין המתגבר, שמו נודע בשערים ושמעו חולץ בכל המדינות, הכהן הגדול, איש אלקים קדוש, מופת הדור והדרו, חד מקמאי, החכם השלם, מופלג בדורו, מרבני ק"ק איזמיר שבתורכיה • אגדות אליהו, ח"ג, עמוד שב-שג

הסימן מספיק שיהיה סמוך לחורבן ממש

עד שוגער בתן רבן יוחנן בן זכאי ואמר לו: היכל היכל, למה אתה מבעיט את עצמך וכו' (יומא ל"ט).

יש מקשים, למה גער בהם, והלא כה עשו מה שנצטוו מן הנביא שציווה (זכריה יא א) "פתח לבטן דלתך". ונראה לומר, דאי משום דברי נביא לא היה לו להבעיט עצמו קודם

בכה ריב"ז ואמר: 'אשריכם ישראל'

הפרעות בארץ ישראל

מי האשם בפרעות התכופות בארץ הקודש? תשובת השאלה הזאת ידועה לכל קוראי מכתבי עת עבריים. אשם המופתי, אשמה הפוליטיקא קצרת הראות של הנציב, אשמים הסוכנים האיטלקים. אשמים הכל ואנחנו חפים מפשע. זהו בארץ הקודש: ובמדינה פלונית ופלונית, יש גם כן לכל אחת מעין מופטי וסיעתו. ועל פי המקרה נלדו כל המופטים בעת ובעונה אחת בכל המדינות השונות. הדעה הזאת המאושרת על ידי כל כותבי מכתבי עת שלנו, נעשה למושכל ראשון שאין להרהר אחריו, והיוצא מזה, כי צריך לחפש תחבולות להילחם נגד כל מקרה ומקרה בפני עצמו. להסיר את המקרים האלו ישנן עצות שונות מיועצים שונים, אבל הכל מודים בעיקר, כי צריך לדרוש לתת שקלים, לתת ולחזור ולתת.

אבל הלא המקרה לא יתמיד, כי הדבר שהוא מקרה איננו תמיד, והתמיד אינו מקרה. ואם נסתכל בהתמידיות של כל מקרי העת האחרונה, על כורחנו נצטרך להודות, כי ישנה איזה יד נעלמה המסבכת את גלגל המקרים האלו עלינו במהירות נוראה, על ידי דחיפה עצומה. אבל כבר כתוב "אם תכתוש את האויל בעלי בתוך הריפות לא תסור אולתו ממנו", כי ידמה שכוונת העלי לכתוש את הריפות ולא אותו, כמאמר העולם! "אם תכה את הטיפש על ראשו, יאמר, כי קול רעם הוא".

אחרי שדעת כותבי עת ידועה לנו, ננסה נא לחפש בתורה ונשמע מה בפיה אודות המאורעות בארץ הקודש. וכאשר רק נתחיל לעיין בזה, נראה מיד, כי דעתה של התורה היא לגמרי אחרת מדעת כל כותבי מכתבי עת שלנו, ולזה די להעתיק גם מעט מהרבה ממאמרי התורה בנידון זה "בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמרי אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו מוסרן ביד אומה שפלה" "ערביים קרי אומה שפלה ששוכני אהלים הם במדבר", רש"י.

הכוונה ב"אשריכם" מאופן האחרון היא, כי ההשפלה איננה באופן רגיל, אבל באה נגד כל החשבוטת האפשריים, למען לא יהא מקום לטעון {למי שאינו רוצה לטעות}, כי מקרה הוא. כאב המייסר את בנו שצריך להודיעו כי אביו מייסר אותו, ואילו בא העונש בדרך נקמה חס וחלילה היה אז באופן שלא תהא ניכרת ההשגחה, כמו שכתוב "משגיא לגוים ויאבדם".

תלמודא
מבית מדרשו
דרבנ יוחנן
בן זכאי

הרדתו של ריב"ז מיום הדין הגדול

שלושה דינים בגיהנם

תנו רבנן, כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו כו' אמרו לו תלמידיו כו', מפני מה אתה בוכה, אמר להם ואילו לפני מלך בשר ודם כו' ואיני יכול לפייסו כו' [ברכות כה:].

חשב כאן גם כן שלושה דינים של גיהנום, "שאם כועס" הוא עבירה של גיהנום ושריפתו, "ואם אוסרני" הוא משפט השלישי שאוסרין לגרשו בגוף חיה בהמה ועוף, "ואם ממיתני" הוא משפט השני שממיתין אותו בכל עת.

ושלושה אלו אמר דוד המלך עליו השלום בהלל: "כי חלצת נפשי ממוות" של גיהנום, "את עיני מן דמעה" הוא משפט של גיהנום, כמו שנאמר "עוברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו", "את רגלי מדחי" הוא גלגול נפשות בחיות ועופות ואבני דומם. ובפסוק הזה חשב שני משפטים, יום עבירה, הוא עבירה של גיהנום, דין שריפה, ומוות שממיתין אותו בכל עת.

הגה"ק רבי אליהו קרמר מוויילנא – הגר"א

האי תנא דאורייתא, איש האלוקים, הרב הדומה למלאך ה' צבאות, רבן של כל בני העולה, גאון תפארת ישראל, החסיד האמיתי, אור העולם • פירוש משלי כתב יד

ריב"ז ירא שמא לא יזכה לעמוד לפני הקב"ה

ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים וכו' [ברכות כה:].

המבון, דאפילו אם היה במונח שיכול להתרצה לי בפיוס או באיזה אופן, אני ירא שמא לא נטראה פנים עימו ומהבא להתם מוליכין לדרך גהנום ח"ו, וזהו ואיני יודע באיזו דרך וכו' דשמא יצתה מלפניו איזה דבר שאינו הגון ונתחייב כדי להוליכו בדרך גהנום

שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשד ודם

ירא שמים בסתר

ביארנו בספר ביאור משלי על מאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו (ברכות כח:): באומרם אליו שיברכם, וענה ואמר "יהי רצון מורא שמים עליכם כמורא בשד דם. ואמרו לו, עד כאן רבינו. ואמר להם, אדם עובר עבירה בסתר ואומר שמא יראני שום אדם, אינו אומר שמא יראני המקום", עד כאן. והנה שם הערנו, כי גם עתה אחר תשובתו, קושייתם במקומה עומדת. וכי מי חשידי בעיניו שחמישה תלמידים גדולי עולם. כולם יאמרו שמא יראני שום אדם ולא שמא יראני המקום.

אך כתבנו כי יובן במאמרם ז"ל (קידושין פא.), שקרה לרב עמרם חסידא שפדה שתי ריבות יפיפיות, והעלה אותן בעלייה, ויסר את הסולם ממקומה. והיה היום ויחס ליבו, ויטה את הסולם אל העלייה ויחל לעלות. ועודנו באמצע הסולם, ויך ליבו אותו כי ידע עליו המעשה ההוא אשר זמם לעשות, ויאל לשוב אחור ולא יכול כי תקפתו יצרו, ויאחז בו להעלותו, ולא הניחו לירד, וירא כי לא יכול ליצרו ויקרא בקול גדול, נורא בי עמרם נורא בי עמרם, ויאספו אליו כל בני העיר ויאמרו אליו איה האש והעצים, ויאמר אליהם נורא דחטא דהוה דליק בקרבי, אמרו לו כספתינן, אמר להם מוטב שאתבייש בעולם הזה, ולא בעולם הבא.

הנה כי עם היות רב עמרם חסיד, עם כל זה לא עצר כח מפני יראת ה' לשוב אחור מחטאו עד באו אנשים, וממוראם ירד ממעלות אחז אחורנית. והיעלה על לב כי גבר כרב עמרם לא היה עליו מורא שמים שווה למורא בשד ודם. אך היה זה שקודם בא החטא לידו, יותר ימנע ללכת לעשות את הרע מיראת אלהים מאשר ממורא בשד ודם, אך כשכבר העבירה באה וטהיתה ויאחז צדיק דרכו לעשותה, אז יותר קל לימנע ממורא בשד ודם.

והוא מעשה דרב עמרם חסידא, כי אחר היותו במעשה הרעה והיחל לעלות בעצת יצרו, כבר החזיק יצרו בו וקשה לחזור בו. כי גם מן השמים ירפו ממנו מלשיעו, כי הואיל הלך אחרי צוות יצרו. ועל כן ממורא שמים לבד לא ישוב, אך ישוב אם יראוהו אנשים, כאשר היה לו, כי שב בבוא כל ישראל לראות אשר יבוא באש. וזה מאמר רבן יוחנן בן זכאי: "אדם עובר עבירה בסתר", כלומר לא אמרתי טרם בא העבירה לידכם, כי אם יצר סמוך

תלמודא
מבית מדרשו
דרבן יוחנן
בן זכאי

מצד אחר, והוא עצמו גבוה עליהם בראש המערה, ובזווית אחת יכנס אדם לשם, ובצידו שלש תיבות, ובצד אחר ארבע תיבות של עצמות. עיין שם.

וב'מסע רבי שמואל ב"ר שמשון' {הנדפס בספר 'אוצר מסעות' דף סג ע"ב} כתב שלפני העיר טבריא קבור רבי יוחנן בן טרי. ובהערות {דף סה ע"א אות יד} העיר שב'מסעות רבי בנימין מטודילא' כתב רבן יוחנן בן זכאי במקום בן טרי. וכן הוא ב'מסעות רבי בנימין מטודילא' {שם בספר 'אוצר מסעות' דף כט ע"א} ששם קבור רבן יוחנן בן זכאי. וכן כתב ב'מסע רבי יצחק חילו' {שם בספר 'אוצר מסעות' דף עז ע"ב} שבטבריא קבור רבן יוחנן בן זכאי. אולם עיין ב'קובץ מאורות' שיצא לאור למלאות תש"ע שנה לפטירת הרמב"ם {עמוד ד} שפיקפק במסורת שרבן יוחנן בן זכאי קבור בטבריא.

הרה"ג רבי רפאל אוחנה

מחכמי טבריה, חסיד ועניו תלמיד חכם ואיש תבונה, היה שד"ר ומוכח הרבים בספריו היקרים • טובת מראה, עמוד רלא-רלב

מדוע מקום קבורתו של ריב"ז הוא בטבריה?

בשו"ת 'הסבא קדישא' למקובל האלוף הגאון רבי שלמה אליעזר אלפנדי צוק"ל {סוף ח"ג 'אוצרות ירושלים' אות ל"א} הביא מספר 'אמת ליעקב', שמתי העיר טבריה עתידין לקום תחילה. ובוזא ביאר את הגמרא במגילה {ו.} שאומרת, שהיו קוברים את מתי בבל דווקא בעיר טבריה.

בזה יש מקום לבוא ולבאר, מדוע מקום קבורתו של רבן יוחנן בן זכאי הוא בטבריה, אף על פי שכלל לא היה גר בטבריה. שכן בתחילה היה בירושלים, כמובא בפסחים {כו.}: אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שהיה יושב בצילו של היכל ודורש כל היום כולו. ואחר כך היה בדרום הארץ, בעיר ברור חיל כדאיתא בסנהדרין {לב.}: "צדק צדק תרדוף" הלך אחר חכמים לשיבה, אחר רבי אליעזר ללוד אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל וכו'. ובסופו בזמן חורבן בית המקדש עבר ליבנה. ואם כן מדוע נקבר בטבריה.

ובפרט, שרבן יוחנן בן זכאי דעתו היתה שלילית על הגליל כפי שמוכח בירושלמי {שבת פרק ט"ז ה"ח} שרבן יוחנן בן זכאי ישב שמונה עשרה שנה בגליל ולא באו לשאול אותו רק שתי שאלות בהלכה. ולכן עזב את המקום בחורי אף ואמר: גליל גליל, שנאת התורה סופך לעשות במסיקין - כלומר לעבור למציקים. ואם כן מה ראה להיקבר בטבריה.

אלא מחמת סודה של העיר טבריה בתחיית המתים, אשר הקבורים בה קמים ראשונים, בחר רבן יוחנן בן זכאי להיקבר בה.

הרה"ג רבי איתי חיים בן אהרן

נחלת שדה תנאים ואמוראים, עמוד פב

תיאור ציונו של ריב"ז

כבר רבי בנימין מטודילא מספר, בשנת ד'תתק"ל {1190} בקירוב, על קברו של רבן יוחנן בן זכאי בטבריה. גם בדורות הבאים מזכירים רבים מעולי הרגל אותו ואת תלמידיו. רבי יעקב בן נתנאל מספר, בקירוב בסוף המאה השתים עשרה, על מערת רבי יוחנן ושמונה תלמידיו: "ארבע מצד אחד וד' מצד אחר. והוא עצמו גבוה עליהם בראש המערה. ובזוית אחד יכנס אדם לשם והנה שלושה תיבות {ארוטות מתיים}. ובצד אחד כמו כן ד' תיבות".

בימינו ידוע קברו של רבן יוחנן בטבריה בחצר סגורה ובה גם קברו של הרמב"ם ואחרים. ציונו של רבן יוחנן בנוי אבני בזלת מסוידות לבן. יהודים מבקרים אותו לעתים קרובות, מדליקים פה נרות או עששיות שמן, וגם מטמינים פתקאות בנקיקי המצבה וכותבים עליהן את שמותיהם ובקשותיהם לפניו.

מסורת אחת סיפרה על קברו של {רבן} יוחנן בן זכאי בירושלים, בהר הזיתים, בקירבת קברי הנביאים הידועים גם בימינו. בפיוט 'קברי אבות', שחובר כנראה במאה השתים עשרה, יש זכר למסורת זו: "ומשם להר הזיתים עלי קרת... מערת רבן זכאי מעוטרת". גם בקונטרס 'קבלת צדיקי ארץ ישראל', משנת ה'ר"ג {1443} היא מזכרת. בימינו אין כל זכר לקבר על שם רבן יוחנן בירושלים.

בצד ציונו של רבן יוחנן בן זכאי בטבריה מראים קברים של חמשת תלמידיו המפורסמים: רבי אליעזר בן הורקנוס בציון מיוחד {בפרק הבא} ובציון משותף ארבעת תלמידיו: יהושע בן חנניא - "אשרי יולדתו", יוסי הכהן - "חסיד", שמעון בן נתנאל - "ירא חטא" ואלעזר בן ערך - "מענין המתגבר".

בקרבת ציונו של רבן יוחנן היו שני ציונים - גלי אבנים. בשנים קודמות לא ידע איש לכנותם בשם. בזמן האחרון בנו במקומם מצבות, והשומר מייחס את האחת לרבי יוסי הכהן והאחת - לרבי שמעון בן נתנאל. בימי הביניים מראים עולי רגל יהודים את קבריהם של רבי יוסי הכהן ושל רבי אליעזר בן ערך בכפר עלמא, בסביבות צפת, בגליל העליון.

מצבות קודש בארץ ישראל, ח"ב, עמוד 81-80

תלמודא
מבית מדרשו
דרבן יוחנן
בן זכאי

מפרתה שמורת רבותינו

הגה"צ רבי אבא גרוסברד	504
הגאון רבי אביעזרי זעליג אויערבך	509
הרה"ק רבי אברהם אבא לייפער	357
הגאון רבי אברהם אהרן יודלביץ	476
הגה"ק רבי אברהם אוזלאי	441
הגאון רבי אברהם אלענה כהנא שפירא	191
הגאון רבי אברהם אמיגו	455
הגאון רבי אברהם בערוש פלאהם	670
הגה"ק רבי אברהם הכהן רפאפורט	433
הגאון רבי אברהם הלוי שארר	162
הגה"צ רבי אברהם זלמנס	313
הגה"צ רבי אברהם חיים וולמאן	504
הגה"צ רבי אברהם יעקב גורדון	661
הגאון רבי אברהם יצחק ברזל	770
הרה"צ רבי אברהם יצחק הכהן קאהן	745
הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק	286
הגאון רבי אברהם יצחק סורוצקין	369, 384, 566
הגה"צ רבי אברהם ישראל משה בקר-סלמון	491
הרה"ק רבי אברהם יששכר בער הכהן רבינוביץ	634
הגאון רבי אברהם ליב הלוי זקהיים	374
הרה"ק רבי אברהם מרדכי אלטר	658
הגאון רבי אברהם משה חברוני	559